

"אנטי מלחמה" – האומנם איבד צה"ל את יכולתו להכריע ?

יהודה וגמן

שהסתיימה בהכרעה מוחצת לא הרתיעה את המצרים מלפתוח במלחמת ההתשה ואחריה במלחמת יום הכיפורים".

הרתעה איננה מכוונת לשינוי אידיאולוגי בקרב מי שהיא מופנית כלפיו אלא אך ורק להרתיעו מלפעול באלימות לשם מימושה של אותה האידאולוגיה. בהקשר להפעלת האלימות, בחינתן של מטרות המלחמות שיזמו הערבים לפני ואחרי מלחמת ששת הימים מלמדות כי אם עד לאותה מלחמה הייתה מטרתם של אויבי המדינה היהודית להכחידה בהסתערות צבאית ישירה, באה מלחמת 1967 וסתמה את הגולל על רעיון זה. ההכרעה ב-1967 הביאה להרתעה שטרם הייתה כמותה כנגד מהלך צבאי ישיר מצד צבאות ערב.

כתוצאה מכך ובהינתן האידאולוגיה הבסיסית שנותרה כפי שהיא, עברו הערבים לשיטת פעולה צבאית שונה, המתבססת על מלחמה כוללת, שנועדה להשגת מטרה צבאית מוגבלת. ההרתעה הגוברת היא שהביאה את סאדאת לוותר גם על הכחדת ישראל וגם על הכיבוש הצבאי של חצי האי סיני. כמסקנה מכך הוא החליט על מתקפה מוגבלת בלבד, שנועדה רק לזעזע את המזרח התיכון ולהניע תהליך מדיני, שישב את חצי האי סיני לידיים מצריות. ההרתעה הישראלית יצרה מהפך בדעת הקהל הערבית ובמטרות המלחמות הבאות כנגד ישראל.

ההנהגה מתעלמת?

הדיון על מלחמת יום הכיפורים במאמרו של שלח חושף עיוות נוסף מצדו הנוגע לעובדות ההיסטוריות,

במאמר שהתפרסם מעל במה זו (גיליון 3, כרך 9, אוקטובר 2006) הציג עופר שלח ניתוח של מלחמת לבנון השנייה. ניתוחו של שלח מביא אותו למסקנה, כי מלחמת הטרור בשנים 2000 – 2004 והמלחמה האחרונה בלבנון היו "שתי מערכות פוסט מודרניות", וככאלה לא חלים עליהן הכללים שמוכרים מניהול מלחמות העבר. משום כך, טוען שלח, טעו הקברניטים כאשר ניסו להחיל על מלחמת לבנון השנייה כללי חשיבה והתנהגות שלא הלמו את מציאות ה"אנטי מלחמה" שנוצרה בה וכך הם הביאו על עצמם את כשליה.

שלח קובע כי בניגוד לנאמר על ידי קלאוזביץ, במקרה של "אנטי מלחמה" "הכוח איננו עוד המשך המדיניות באמצעים אחרים". גורלו של קלאוזביץ האומלל לרדת מעל בימת ההיסטוריה נחרץ סופית כאשר בהמשך קובע שלח כי: "היכולת להשיג הישג מדיני באמצעות מערכה צבאית אבדה כמעט לחלוטין".

המגרעת העיקרית במאמרו של שלח היא בכך שטיעונו נשענים על מה שהוא מכנה בשם "עובדות היסטוריות", התואמות את צרכיו אבל לא על העובדות ההיסטוריות כהווייתן ובכך תתמקד ביקורתי על מאמרו.

הרתעה

שלח כותב כי הרתעה היא "אחת האובססיות המוכרות של צה"ל והציבור, וכי "ניצחון מכריע יוצר הרתעה, זאת למרות שהעובדות ההיסטוריות מוכיחות אחרת כבר מזמן. מלחמת ששת הימים

יהודה וגמן הוא מדריך בכיר לתורת הלחימה בצה"ל, חוקר, וכותב מאמרים בנושאי צבא וביטחון.

הבעיה במלחמתו של צה"ל בטרור משנת 2000, זו המכונה ע"י שלח "מלחמה פוסט מודרנית", התמקדה בכך שבאותה תקופה כבר חלחלו לתוכו רעיונות מעוותים כמו "אין הכרעה צבאית", שמוססו את תקפותו של רעיון ההכרעה, שיש לדבוק בו בכל סוג של מלחמה. אין כל פליאה בכך שצבא שראשי מפקדיו טעונים ברעיונות שכאלה אכן לא הצליח להכריע את אויביו. אבל דרגי השטח בצה"ל העלו רעיונות נגדיים, שהשיבו את ההכרעה למקומה הראוי גם בתחום הלחימה בטרור.

הכרעת הטרור הארטילרי

שלח טוען כי "אין בכוח הרקטה להכריע מדינה, ודאי מדינה שיש לה עוצמה". ירי הקטיושות על הצפון היה מתקפת טרור לכל דבר, שנועדה לשכנע את האזרחים כי אין מקום בטוח עבורם ורק קבלת תנאיו של מפעיל הטרור תביא לשקט במקומותיהם. שלח שכח או בחר להתעלם מתוצאותיה החמורות של מתקפת הטרור על מדינת ישראל – נזק אדיר יותר מכל מלחמה קודמת לכלכלת ישראל ולמוראל הלאומי. ניתן להניח – במידה רבה של סבירות – כי אלמלא התעשת צה"ל והצליח להכריע את הטרור שיצא משטחי יהודה ושומרון, הייתה מדינת ישראל נקלעת למצב של איום קיומי, שלא היה כמותו בתולדותיה בשום מלחמה קודמת.

עבר כבר מספיק זמן והצטברו די נתונים בכדי שהטענה נטולת היסוד בדבר הטרור ש"איננו איום קיומי" תעלם מהשיח הציבורי הישראלי, אלא ששלח ממשיך לאחוז בה על מנת שתתמוך בעמדתו בעניין רעיון ה"אנטי מלחמה".

חוט השדרה של חזבאללה היה מערך שיגור הרקטות שלו. כאשר השמיד צה"ל במבצע אווירי את הרקטות ארוכות הטווח ואת אלה לטווח הבינוני אך הותיר על כנו את המערך קצר הטווח, שרק פעולה קרקעית יכולה הייתה לשתק אותו, הוא גם לא הצליח לשבור את חוט השדרה של חזבאללה. במקום להסיק מכך את המסקנות בדבר חיוניותה של

הקשורות בתקופה שלפני המלחמה. במאמר נטען, כי כבר ערב המלחמה ידעה ההנהגה הישראלית על כך שמטרתו הצבאית של סאדאת אינה השמדת ישראל על ידי מהלך צבאי אך היא בחרה להתעלם מכך. בהקשר זה מפליל שלח את מקבלי ההחלטות לדורותיהם כאשר הוא טוען כי "אופייני לישראל שהיה לה מודיעין שאמר זאת אבל ההנהגה התעלמה ממנו".

כאמור, גם כאן נכשל הכותב בתחום העובדות היבשות. בקרב כל חוקרי מלחמת יום הכיפורים ולאחרונה גם בספרו של אריה שלו, מי שהיה ראש מחלקת מחקר באמ"ן ב-1973, שוררת הסכמה על כך ששורשי המחדל המודיעיני באותה מלחמה נעוצים דווקא באי הידיעה על השינוי שהתחולל בתפישת מטרות המלחמה בקרב ההנהגה המצרית. כותב אריה שלו: "אגף המודיעין סיפק לפני מלחמת יום הכיפורים את כל המידע על ההכנות שעשו צבאות האויב. הוא לא ידע לקרוא נכון את כוונותיהם, לא משום שהקונספציה שלו נותרה כשהייתה, אלא משום שהקונספציה של יריביו השתנתה ואגף המודיעין לא השיג מידע על השינוי ... מנקיטת מדיניות של מלחמה כוללת למלחמה בעלת מטרות מוגבלות שתפקידה לטלטל את המצב המדיני..." (אריה שלו, "כישלון והצלחה בהתרעה". עמ' 238).

טרור והכרעת הטרור

ערוץ נוסף שהחלו הערבים להפעיל עקב היעדר יכולת צבאית, היה טרור גובר והולך, שנועד לכרסם לאורך זמן בחוסן הלאומי הישראלי. בהקשר ההרתעה ניתן לטעון כי המעבר לטרור הוא הסימן הבולט ביותר להצלחתה של ההרתעה הצבאית הישראלית, שהגיעה לשיאה בעקבות מלחמת 1967. בשנות השבעים הצליח צה"ל להדביר את הטרור הפלסטיני בכל מקום שבו הרים ראש. כך גם צבא ירדן, כאשר בשנת 1970 הכריע באופן מוחץ את הטרור שאיים על הממלכה הירדנית, הצבא הצרפתי שמיגר את הטרור באלג'יר וכך הלאה.

הפעולה הקרקעית, שהייתה חסרה כל כך במלחמה, מציע שלח רעיון המציג את חזבאללה כבלתי ניתן להכרעה ומכאן המסקנה, כי אין כל טעם בסיכון חיילים בניסיון להכריעו.

בהמשך לכך גורס שלח, שוב בניגוד לעובדות, כי "לכיבוש הקרקע לא הייתה כל השפעה על התנהלות המערכה וצה"ל ידע זאת כבר לפני שיצא לדרך." בחינה פשוטה של מה שהתרחש במלחמה מלמדת כי צה"ל, שבעשור האחרון הורעל ברעיונות "מתקדמים" אנטי צבאיים ואנטי מקצועיים, ביקש להימנע מלהפעיל את הכוחות שיועדו והתאמנו במשך שנים למשימת השיתוק של מערך הרקטות הקצרות. העובדות מלמדות כי במקומות שבהם הצליחו כוחות הקרקע בכל זאת לחדור לעומק מערך השיגור הם שיתקו אותו לחלוטין.

אחת הטענות במאמר גורסת כי טבעה של המלחמה הפוסט מודרנית הוא שהעצמה הצבאית אינה יכולה לבוא לידי ביטוי שיש בו בכדי לשנות את תוצאות הקרב או להשפיע על תוצאות המערכה. מכאן מגיע הכותב למסקנה שאנו נמצאים במצב שבו "מי שנשא נשק והשתמש בו הפסיד ומי שנמנע מלחימה הרוויח".

המסקנה שיש להסיק מהמלחמה בלבנון היא כי יש להתאמן לקראת מלחמה ולבצע ביעילות וככל הניתן את מה שתוכנן. "פוסט מודרניות" אינה אלא הלך רוח נוח ומפתה אבל את המלחמה יש לנהל על-פי עקרונות המלחמה הקלאסיים, אלה ששלח מפיץ לכל רוח. אי המימוש של עקרונות אלה על ידי צה"ל במלחמה האחרונה מביא אותו למסקנות, שהן גם שגויות בהגיון הצבאי וגם נתמכות באי אמת היסטורית.

לחימה יעילה המתבססת על בנייה נכונה של הכוח הצבאי והפעלתו היעילה, תסתור לחלוטין את קביעתו של שלח, הטוען כי "היכולת להשיג הישג מדיני באמצעות מערכה צבאית אבדה כמעט לחלוטין". לטעמי טענה זו היא לא יותר ממתן גיבוי לפשיטת הרגל המקצועית בתחום הצבאי שנחשפה בקיץ האחרון ביחד עם הצבת סימן שאלה מעל יכולתה של ישראל להתקיים מול איומים קיומיים. אם, על פי שלח, ההכרעה איננה ניתנת למימוש, ההרתעה אינה קיימת, והעוצמה הצבאית גם היא מיותרת, אזי על מה יישען בטחון ישראל אל מול איום קיומי?